

# EVROPSKÝ SOUD PRO LIDSKÁ PRÁVA

## *Pruteanu proti Rumunsku*

Typ rozhodnutí: rozsudek senátu (druhá sekce)

Číslo stížností: 30181/05

Datum: 3. 32 2015

Složení senátu: J. Casadevall, předseda senátu (Andorra), L. López Guerra (Španělsko), J. Šikuta (Slovensko), K. Pardalos (San Marino), J. Silvis (Nizozemsko), V. Gritȃco (Moldavsko), I. A. Motoc (Rumunsko).

[§ 1. – 4. Průběh řízení před ESLP]

### **Ke skutkovému stavu**

#### **I. Okolnosti případu**

5. Stěžovatel se narodil v roce 1974 a žije v Bacaýu. Je povoláním advokát.

#### **A. Nahrávání rozhovorů stěžovatele**

6. C. I., její sestra, M. T. O. a druh posledně jmenované, M. G. T., byly spojeny s obchodní společností M. (dále jen „Společnost M.“) vedené M. T. O. Dne 1.9.2004 byly společnosti M. obstaveny účty a M. T. O. a M. G. T. uprchli následně z Bacaýu.

7. Od 2.9.2004 bylo na policii v Bacaýu podáno několik trestních oznámení na společnost M. pro podvod.

8. Dne 3.9.2004 udělili M. T. O. a M. G. T., kteří byli stále na útěku, plnou moc C. I. k prodeji dvou budov.

9. Okresní státní zástupce v Bacaýu (dále jen „státní zástupce“) zahájil proti M. T. O. a M. G. T. trestní stíhání pro podvod. C. I. udělila stěžovateli pro případ potřeby plnou moc k jejímu zastupování.

10. Dne 24.9.2004 okresní soud v Bacaýu mezitímním rozsudkem nařídil na základě § 912 a 915 trestního řádu na dobu třiceti dnů počínaje dnem 27.9.2004 odposlech a záznam telefonické komunikace M. T. O., M. G. T. a C. I.

Z obžaloby podané dne 14.4.2005 proti M. T. O. a M. G. T. vyplývá, že odposlech C. I. byl nezbytný pro lokalizaci stíhaných osob.

11. Na základě zmíněného povolení vyšetřovací oddělení policie v Bacaýu od 27. 9. do 27.10.2004 odposlouchávalo a nahrávalo rozhovory C. I., z nichž

dvanať bylo vedených se stěžovatelem. Obsah těchto rozhovorů byl zaznamenán písemně společně se jménem stěžovatele, jeho povoláním advokáta a jeho číslem mobilního telefonu.

12. Dne 27.10.2004 byli M. T. O. a M. G. T. zadrženi policií a vzati do vazby. Stěžovatel byl pověřen zastupováním M. G. T. ve vazebním i v trestním řízení.

## **B. Certifikace nahrávek**

13. Dne 17.3.2005 předal státní zástupce protokolem okresnímu soudu média s nahrávkami pořízenými na základě příkazu ze dne 24.9.2004 spolu s jejich přepisy. Poznamenal, že nahrávky byly pořízeny v rámci trestního řízení proti M. T. O. a M. G. T.

14. S odkazem na § 913 trestního řádu státní zástupce požádal soud o certifikaci nahrávek telefonických rozhovorů C. I. Posledně jmenovanou předvolali dne 21.3.2005 před okresní soud. Během výpovědi prohlásila, že předmětné nahrávky se týkají jejich rozhovorů s rodinou a přáteli.

15. Mezitímním rozsudkem vynesným mimo hlavní líčení dne 21.3.2005 okresní soud vyhověl žádosti státního zástupce, shledal nahrávky užitečnými pro posuzovaný případ a nařídil jejich zajištění v kanceláři soudu.

16. Stěžovatel vlastním jménem, nikoli v zastoupení C. I., a jeho klientka podali proti rozsudku ze dne 21.3.2005 odvolání. Stěžovatel poté, co konstatoval, že vnitrostátní právo nepamatuje na specifický opravný prostředek proti rozsudku o certifikaci, žádal soud, aby připustil odvolání na základě čl. 13 Úmluvy. Podtrhl, že napadeným rozsudkem soud certifikoval nahrávky rozhovorů vedených mezi ním a C. I., přičemž stěžovatel nebyl v řízení předvolán k výpovědi a jeho rozhovory byly pracovního rázu. S odkazem na § 913 odst. 2 a 7 trestního řádu namítal, že pracovní rozhovory mezi advokátem a klientem nesmí být v záznamu ani zmiňovány, ani používány jako důkazní prostředek v trestním řízení. Na závěr podtrhl, že odposlech C. I. nesledoval legitimní cíl, neboť tato osoba nebyla stíhána. Požádal proto soud, aby nařídil zničení přepisů nahrávek se svou klientkou.

17. Jednání o odvolání proběhlo dne 5.4.2005 před odvolacím soudem v Bacaýu. V závěrečné řeči stěžovatel dodal, že praxí vnitrostátních soudů bylo nařídít zničení nahrávek rozhovorů mezi advokátem a klientem. Doložil v té souvislosti rozhodnutí okresního soudu v Bacaýu ze dne 29.3.2005 nařizující zničení nahrávek rozhovorů jiného advokáta s klientem v trestním řízení.

18. Konečným rozsudkem ze dne 5.4.2005 vynesným neveřejně odvolací soud v Bacaýu prohlásil odvolání nepřipustným, neboť trestní řád nepředvídá opravný prostředek proti rozsudkům o certifikaci nahrávek.

## **C. Trestní řízení proti M. T. O. a M. G. T.**

19. Dne 14.4.2005 státní zástupce obžaloval M. T. O. a M. G. T. z několika trestných činů včetně podvodu. Obžaloba uvedla mezi důkazy nahrávky telefonických rozhovorů C. I. certifikované mezeitímním rozsudkem okresního

soudu ze dne 21.3.2005.

20. M. G. T. a M. T. O. si vybrali stěžovatele, aby je zastupoval v trestním řízení.

21. Rozsudkem ze dne 18.4.2007 okresní soud odsoudil oba obžalované k deseti letům odnětí svobody. Odvolací soud v Bacáyu prvostupňový rozsudek potvrdil.

[22. – 26. II. Relevantní vnitrostátní předpisy a judikatura]

### **Právní posouzení**

#### **K tvrzenému porušení čl. 8 Úmluvy , samostatně a ve spojení s čl. 13 Úmluvy**

27. Stěžovatel namítá zásah do jeho práva na respektování soukromého života a korespondence z důvodu nahrávání jeho telefonických nahrávek s C. I., ke kterému došlo v důsledku příkazu k odposlechu jeho klientky. Odvolává se na čl. 8 Úmluvy, samostatně a ve spojení s čl. 13 Úmluvy.

Soud se domnívá, že námitky stěžovatele se týkají zásadně působnosti čl. 8 Úmluvy a že je namístě zkoumat je z pohledu tohoto článku.

[28. I. K přijatelnosti]

## **II. K meritu věci**

### **A. Argumenty stran**

#### **1. Stěžovatel**

29. Stěžovatel se domnívá, že došlo k zásahu do jeho práva na respektování soukromého života již prostým nahráváním jeho telefonických rozhovorů, nezávisle na existenci příkazu na jeho jméno nebo odposlouchávání jeho telefonního přístroje.

30. Ve vztahu k zákonnému základu zásahu stěžovatel tvrdí, že § 911 a násl. trestního řádu neupravují odposlechy osob, jež nejsou stíhány v trestním řízení, a v důsledku toho nejsou tato ustanovení dostupná a předvídatelná. Podle stěžovatele tato ustanovení neupravovala ani situaci v projednávaném případě, kdy byly odposlechy nařízeny až po datu spáchání trestného činu nebo kdy obvinění a jejich jednání byli orgánům činným v trestním řízení známi z jiných zdrojů.

31. Stěžovatel dále namítá, že cílem opatření nemohlo být předcházení trestné činnosti nebo ochrana druhých osob, neboť předmětné jednání se již stalo k datu vydání příkazu k odposlechům. Stěžovatel dodává, že vnitrostátní orgány neodůvodnily, jak nahrávání, přepis a archivace jeho rozhovorů s C. I. přispěly ke zjištění pravdy v soudním řízení týkajícím se M. T. O. a M. G. T. nebo k ochraně práv druhých.

32. Uvádí také, že § 913 odst. 7 trestního řádu by byl umožnil vnitrostátním soudům nařídit zničení sporných nahrávek vzhledem k tomu, že v rozhodné době jeho znění zakazovalo použít v důkazním řízení nahrávky advokáta s podezřelým (justiciable). Vysvětluje v té souvislosti, že C. I. podávala na policii vysvětlení k činnosti společnosti M., což jí mohlo kvalifikovat jako „podezřelou“. Domnívá se, že vnitrostátní orgány jej měly v rámci řízení o certifikaci nahrávek předvolat za účelem vyjádření se k nařízení nahrávání a certifikaci osobních rozhovorů, které vedl s C. I., a to tím spíš, že z přepisů vyplývá, že jeho jméno a telefonní číslo byly úřadům známy.

33. Stěžovatel na závěr namítá, že na vnitrostátní úrovni neměl k dispozici prostředek nápravy, kterým by se domohl konstatování a nápravy tvrzeného porušení jeho práva na respektování soukromého života. Co se týče možnosti napadnout nahrávky v rámci trestního řízení zahájeného proti M. T. O. a M. G. T., stěžovatel uvádí, že nebyl účastníkem řízení, že řízení se netýkalo nerespektování jeho vlastního soukromého života a že podle trestního řádu advokát obviněného mohl vlastním jménem podávat opravný prostředek pouze ve vztahu k odměně za zastupování, která mu náležela.

## **2. Vláda**

34. Vláda především namítá, že čl. 8 Úmluvy se na projednávaný případ nevztahuje, neboť telefon stěžovatele nebyl předmětem příkazu k odposlechu rozhovorů.

35. Dále uvádí, že i v případě, že došlo k zásahu do práva stěžovatele na respektování soukromého života, zásah byl odůvodněný ve smyslu čl. 8 odst. 2 Úmluvy. V té souvislosti namítá, že opatření bylo upraveno v příslušných ustanoveních trestního řádu. S odkazem na rozsudky ve věcech Dumitru Popescu proti Rumunsku (č. 2) a Kruslin proti Francii vláda tvrdí, že příslušná ustanovení byla dostupná a předvídatelná a že skýtala dostatečné záruky co do povahy, rozsahu a délky trvání opatření, jakož i do důvodů a orgánů kompetentních k jeho nařízení, provedení a kontrole, a do možnosti přezkoumat tyto důkazní prostředky.

36. Vláda rovněž vysvětluje, že cílem napadaného opatření bylo v projednávaném případě předcházení trestné činnosti a ochrana práv druhých.

37. Vláda namítá, že zásah byl přiměřený sledovanému legitimnímu cíli. Podtrhuje v té souvislosti závažnost trestných činů, které byly důvodem k zásahu, a potřebu vyšetřovatelů lokalizovat předpokládané pachatele trestné činnosti. Připomíná, že § 911 trestního řádu předvídal použití odposlechů a nahrávání komunikace ke zjištění pravdy, jestliže totožnost pachatele nebo místa nemohly být zjištěny jinými prostředky.

38. Co se týče použitelnosti § 913 odst. 7 trestního řádu na projednávaný případ, vláda uvádí, že toto ustanovení zakazovalo použití záznamů komunikace mezi obviněným a jeho advokátem coby důkazů v řízení, v jehož rámci byly použity. Dodává, že toto ustanovení bylo odůvodněno ochranou práva na důvěrnost vztahů mezi advokáty a obviněnými vyplývajícího z práv obhajoby. Poukazuje na to, že v projednávaném případě C. I. nebyla obviněnou a neměla ani jiný status, který by býval odůvodnil potřebu se hájit. Vláda rovněž uvádí, že

příkaz k odposlechu byl odůvodněný a doprovázený zvláštními zárukami, neboť případ nebyl nijak medializován.

39. Na poli čl. 13 Úmluvy vláda uvádí, že stěžovatel coby advokát obviněných M. T. O. a M. G. T. měl možnost zpochybnit zákonnost odposlechů telefonických rozhovorů v rámci trestního řízení proti jeho klientům. Dodává, že § 301 a 302 trestního řádu umožňovaly přezkum zákonnosti důkazů opatřených v rámci trestního stíhání v samostatném soudním řízení. Upřesňuje, že přezkum zákonnosti certifikace nahrávek a řízení o odposleších ve svém celku byl součástí rozsudku ve věci samé. Namítá rovněž, že případné porušení práv druhých v kontextu trestního řízení mohlo jako takové být předmětem civilní žaloby o odškodnění ve smyslu příslušných ustanovení Úmluvy.

40. Vláda nakonec uvádí, že neexistence opravného prostředku proti rozsudku o certifikaci byla odůvodněna důvěrnou povahou trestního řízení a řízení o odposleších, jakož i obtížnosti identifikace třetích osob dotčených odposlechy. Kromě toho vláda zpochybňuje existenci povinnosti smluvních států informovat o nahrávání všechny třetí osoby, které komunikují s odposlouchávanou osobou.

## **B. Posouzení Soudem**

### **1. K existenci zásahu**

41. Soud zdůrazňuje, že telefonická komunikace spadá pod pojmy „soukromý život“ a „korespondence“ ve smyslu čl. 8 odst. 1 Úmluvy a její odposlouchávání se hodnotí jako „zásah orgánu veřejné moci“ do výkonu práva zaručeného čl. 8 Úmluvy (Matheron proti Francii, § 27). Z tohoto hlediska nezáleží, zda sporné odposlechy byly prováděny na lince třetí osoby (Lambert proti Francii, § 21, Valentino Acatrinet proti Rumunsku, § 53, a Ulariu proti Rumunsku, § 46).

### **2. K odůvodnění zásahu**

42. Soud připomíná, že zmíněný zásah poruší čl. 8 s výjimkou případu, kdy je „na základě zákona“, sleduje jeden nebo více legitimních cílů ve smyslu odst. 2 zmíněného článku a navíc je „v demokratické společnosti nezbytný“ (Lambert, cit. výše, § 22).

#### **a) Byl zásah „na základě zákona“?**

43. Slovy „na základě zákona“ v čl. 8 odst. 2 Úmluvy se především míní, že předmětné opatření musí mít oporu ve vnitrostátním právu. Vyplývá z nich rovněž určitá kvalita daného zákona: vyžadují jeho dostupnost dotčené osobě – která musí navíc být schopna předvídat jeho důsledky – a jeho slučitelnost s vládou práva (Amann proti Švýcarsku, § 50).

44. V projednávaném případě Soud shledává, že okresní soud nařídil odposlech předmětné linky na základě § 911 a násl. trestního řádu. Aniž by zkoumal „kvalitu“ tohoto zákona (srov., mutatis mutandis, Kruslin proti Francii, § 27), Soud poznamenává, že zmíněné paragrafy upravovaly použití telefonických odposlechů za určitých podmínek, avšak nespécifikovaly postavení

osob odposlouchávaných, byť jim príkaz k odposlechu nebol adresovaný.

Súd ďalej sledáva, že otázka predvídateľnosti ustanovení použiteľných na nahrávaní rozhovorů medzi advokátom a jeho klientom je predmetom sporu medzi účastníkmi.

45. Súd by mohol zkoumat, zda zásah v projednávaném prípade byl „na základě zákona“ či nikoli (viz zejména rozsudek Amann, cit. výše). Nepovažuje nicméně za potřebné se k této otázce vyjadřovat, neboť k porušení došlo z jiného důvodu, jak je predestřeno níže.

## **b) Účel a nezbytnost zásahu**

46. Súd je toho názoru, že cílem zásahu v projednávaném prípade bylo umožnit zjištění pravdy v rámci trestního řízení, a sledoval tedy ochranu veřejného pořádku.

47. Zbývá prozkoumat, zda zásah byl k dosažení těchto cílů „v demokratické společnosti nezbytný“. Podle ustálené judikatury Soudu smluvní státy požívají určité míry posuzovací volnosti, aby posoudili existenci a rozsah takové nezbytnosti, nicméně ten jde ruku v ruce s evropskou kontrolou zaměřenou jednak na zákon, a jednak na rozhodnutí, která jej aplikují, i když jsou vydávána nezávislým soudem (Lambert, cit. výše, § 30).

48. Bez ohledu na povahu použitého systému sledování se Súd nicméně musí přesvědčit o existenci odpovídajících a dostatečných záruk proti zneužití. Toto posouzení je pouze relativní, záleží mezi jiným na druhu opravného prostředku skýtaným vnitrostátním právem. V důsledku toho je namístě zkoumat, zda postupy určené ke kontrole přijímání a provádění omezujících opatření jsou způsobilé limitovat zásah vyplývající z dané právní úpravy na míru nezbytnou v demokratické bezpečnosti (Klass a další proti Německu, § 50).

49. Ve vztahu k projednávanému případu Súd konstatuje, že stěžovatel napadá odposlech svých telefonických rozhovorů a odkazuje na své postavení advokáta a profesní vztah s C. I. V tom ohledu Súd připomíná, že odposlech rozhovorů advokáta s jeho klientem nepochybně představuje porušení profesního tajemství, které je základem důvěry existující mezi těmito dvěma osobami. Z toho důvodu a v kontextu projednávaného případu by mohla C. I. namítat porušení svých práv odposlechem jejích rozhovorů se svým advokátem. Stěžovatel si rovněž může stěžovat na porušení svého práva na respektování soukromého života a korespondence z důvodu odposlechu jeho rozhovorů, nezávisle na postavení obhájce zájmů své klientky. Je pravdou, že stěžovatel nebyl adresátem příkazu k odposlechu z titulu své pozice advokáta nebo z titulu svého vztahu k C. I. (viz, mutatis mutandis , André a další proti Francii, § 41). Jestliže jsou rozhovory osoby nahrávány a použity v trestním řízení, dotýčný musí mít nicméně možnost „účinné kontroly“, aby odposlechy mohl soudně napadnout (viz, mutatis mutandis , Matheron, cit. výše, § 36, a Xavier Da Silveira proti Francii, § 44).

50. V té souvislosti Súd konstatuje, že příkaz k nahrávání rozhovorů C. I. byl vydán soudem. Příkaz se nicméně netýkal stěžovatele, pouze C. I., takže nelze uzavřít, že vnitrostátní soud a priori zkoumal nezbytnost opatření ve vztahu

ke stěžovateli. Soud dále připomíná, že již v minulosti odmítl argumentaci, podle níž postavení soudce vydávajícího a dohlížejícího nad odposlechy samo o sobě implikuje řádnost a slučitelnost takových odposlechnů s čl. 8 Úmluvy, což by znemožnilo užití jakýchkoli opravných prostředků ze strany dotčených osob (viz, *mutatis mutandis*, *Matheron*, cit. výše, § 40).

51. Je namístě zkoumat, zda stěžovatel měl k dispozici opravný prostředek, kterým *ex posteriori* mohl kontrolovat předmětné nahrávky.

52. Soud v tom ohledu poznamenává, že podle vnitrostátního práva účinného v předmětné době musely být nahrávky certifikovány soudem v řízení za přítomnosti odposlouchávané osoby. Soudu v tomto řízení náleželo ověřit relevanci daných nahrávek a rozhodnout o jejich zařazení do trestního spisu, nebo o jejich zničení. Soud rovněž poznamenává, že podle žalované vlády § 913 odst. 7 trestního řádu nebyl použitelný na řízení o certifikaci vedení v projednávaném případě, neboť C. I. neměla postavení obviněné. Jeví se nicméně, že tento text se neodkazoval výslovně na postavení „podezřelého“, které měla mít odposlouchávaná osoba, a zmiňuje výraz „podezřelý“ (*justiciable*). V každém případě a bez ohledu na výklad pojmu „podezřelý“ (*justiciable*) Soud shledává, že stěžovatel, jehož rozhovory byly jako užitečné zařazeny do spisu, nebyl podle vnitrostátního práva v postavení, aby mohl vlastním jménem zasáhnout do řízení o certifikaci: nemohl tedy ani kontrolovat, na základě vlastních argumentů, zákonnost a nezbytnost nahrávek, ani požadovat nastolení rovnováhy mezi zájmy spravedlnosti a jeho práva na respektování soukromého života a korespondence.

53. Soud dále zaznamenal, že podle vlády stěžovatel mohl napadnout zákonnost nahrávek v rámci trestního řízení vedeného proti M. T. O. a M. G. T., neboť nahrávky byly zařazeny do tohoto spisu. Soud nicméně podotýká, že § 301 a 302 trestního řádu, na které vláda odkazuje, se týkají práv a povinností účastníků trestního řízení a v tom ohledu konstatuje, že stěžovatel postavení účastníka neměl, neboť nebyl ani obviněným, ani žalobcem. I když stěžovatel zastupoval v tomto trestním řízení jednoho z obviněných, jeho postavení obhájce mu neumožňovalo zasáhnout do řízení vlastním jménem. Navíc § 362 a 385 trestního řádu omezovaly úkony, v nichž advokát mohl vystupovat vlastním jménem, na otázky odměny za zastupování. Stěžovatel dále nebyl ani třetí osobou, jejíž práva byla jednáním soudu v prvním stupni porušena.

54. Soud nerozporuje ani to, že obvinění mohli předkládat námítky ohledně zákonnosti dotčených nahrávek v rámci trestního řízení zahájeného proti nim. Nic to však nemění na faktu, že stěžovatel tímto právem bezprostředně nedisponoval, neboť bylo podmíněno podáním odvolání proti rozsudku ze strany jeho klientů a jejich zájmy na řízení. S ohledem na výše uvedené Soud proto shledává, že dostupnost tohoto opravného prostředku byla nutně nejistá (viz, *mutatis mutandis*, *Société Canal Plus* a další proti Francii, § 40).

55. Co se týče možnosti občanskoprávní žaloby o odškodnění, na kterou poukázala vláda, Soud podotýká, že Úmluva je v Rumunsku skutečně přímo aplikovatelná a je nadřazena ustanovením vnitrostátního práva, která by s ní byla v rozporu (viz, *mutatis mutandis*, *Abramiuc* proti Rumunsku, § 125). Vláda nicméně nedoložila žádný příklad rozhodovací praxe soudů, který by potvrdil účinnost tohoto opravného prostředku. (*Rachevi* proti Bulharsku, § 64). Opravný

prostředek kompenzační povahy směřující na určení odpovědnosti státu civilním soudem nicméně ze své povahy neumožňuje vykonávat kontrolu zákonnosti sporných nahrávek a nevede k rozhodnutí příkazujícího jejich zničení, o což usiloval stěžovatel, takže nelze mluvit o „účinné kontrole“ pro účely čl. 8 Úmluv (srov., mutatis mutandis , Xavier Da Silveira, cit. výše, § 48).

56. Vzhledem k výše uvedenému Soud shledává, že sporný zásah byl v okolnostech projednávaného případu nepřiměřený sledovanému cíli a stěžovatel tudíž neměl možnost „účinné kontroly“ vyžadované principem nadřazenosti práva a způsobilé omezit zásah na míru „v demokratické společnosti nezbytnou“.

57. Ve světle těchto úvah se Soud nedomnívá, že vyvstává jakákoli otázka na poli čl. 13 Úmluvy, kterým argumentuje stěžovatel, neboť námitky zde vznášené se kryjí s námitkami podle čl. 8 Úmluvy.

58. Došlo tedy k porušení čl. 8 Úmluvy.

[59. – 60. K dalším tvrzeným porušením Úmluvy

61. – 68. K aplikaci čl. 41 Úmluvy ]

## **Výrok rozsudku**

**Z těchto důvodů Soud jednomyslně rozhodl, že:**

**1. stížnost je přijatelná na poli čl. 8 Úmluvy, samostatně a ve spojení s čl. 13 Úmluvy , a ve zbytku je nepřijatelná;**

**2. čl. 8 Úmluvy byl porušen.**